

„Population and development review”, nr. 1, 1982

Numărul 1 al publicației „Population and development review”, editată de Centrul pentru studii politice al Consiliului pentru Populație cu sediul la New York, se deschide cu un articol despre Migrația internațională și dezvoltarea, în care Myron Weiner analizează situația muncitorilor indieni și pakistanezi care lucrează în emiratele arabe, perspectivele migrației forței de muncă în această zonă, evidențiind pericolele la care se expun muncitorii emigranți în cazul unei destabilizări politice. În articolul *Familiiile cu un singur copil în China: politică și reacție*, Leo Goldstadt analizează reacțiile populației la unele măsuri de control al creșterii demografice, cu referiri concrete la R. P. Chineză.

În continuare, Gramme J. Hugo se ocupă de *Migrația circulară în Indonezia*, prezentând rezultatele unor cercetări menite să stabilească dimensiunile sociale, economice și demografice ale mobilității sociale cu caracter nepermanent în această țară. Un studiu amplu este consacrat de Samuel Lieberman *Perspectivelor demografice asupra dezvoltării Pakistanului*. Autorul se ocupă de problemele pe care o creștere demografică masivă le pune unei economii în dezvoltare în care industria deține „doar o pondere modestă”. Sporirea impresionantă a populației ar obliga statul la investiții suplimentare pentru asigurarea locurilor de muncă și ar favoriza în unele cazuri migrația forței de muncă spre emiratele arabe. În Pakistan, problemele populației prezintă o acuitate specifică deoarece, așa cum reiese din numeroasele date citate de Samuel Lieberman, „creșterea populației a fost un fenomen caracteristic pe tot parcursul secolului al XX-lea pînă în prezent”. Examinînd condițiile concrete care au determinat o asemenea evoluție, autorul scoate în evidență importanța pe care au avut-o, pentru economia țării dar și pentru populația sa, colonizarea zonelor deșertice și transformarea lor în zone fertile de înalt randament agricol, ceea ce a determinat o re-colonizare a lor și modificarea structurilor sociale. Pe de altă parte se relevă componența urbană a populației Pakistanului din ultimii ani, rezultat al dezvoltării sale economice. În încheiere sînt prezentate și comentate favorabil măsurile guvernului pakistanez de a crea condiții superioare de viață

pentru populația în continuă creștere a acestei țări, prin diferite forme de stimulare a producției agricole.

Sub titlul generic de *Note și comentarii*, Geoffrey McNicoll și Moni Nag publică un articol intitulat *Creșterea populației: Probleme și strategii actuale*, în care sînt abordate la scară globală problemele ridicate de creșterea demografică și strategiile adoptate de unele țări în acest domeniu. Problema principală a țărilor cu o natalitate masivă ar fi, potrivit autorilor, capacitatea de a absorbi „legiuni de tineri în economiile lor”, deci de a realiza mari investiții pentru asigurarea locurilor de muncă. Aceasta va reprezenta o mare problemă pentru India în anul 1990, conform datelor citate și comentate în articol. Alte probleme legate de „explozia demografică” sînt legate de necesitatea de a căuta noi structuri organizatorice ale societății ca răspuns la noile structuri economice. Autorii articolului subliniază complexitatea problemelor legate de populație, arătînd că, pe termen lung creșterea populației la nivel global „se va reduce”, dacă datele de care dispun cercetătorii la ora actuală pentru a schița perspectivele demografice mondiale sînt corecte, dar că în prezent și în viitorul previzibil acestea ridică probleme serioase țărilor în curs de dezvoltare. Aceste probleme ar fi atât de complexe, încît autorii susțin că „nu se poate realiza un model universal valabil al inter-relației dintre creșterea demografică și schimbările socio-economice”. Incertitudinea care ar predomină în acest domeniu ar decurge din „necunoașterea considerabilă a originilor schimbării sociale” și din faptul că „previziunile pe termen lung, fundamentate științific, pot fi răsturnate de evenimentele naturale sau datorate acțiunii omului, care nu au fost luate în calcul”. Un alt element important ar mai fi și „gradul de libertate” în alegerea deliberată a „structurii aranjamentelor sociale ale oricărei societăți”. Deoarece „dezvoltarea economică și tranziția demografică sînt transformări fundamentale, ireversibile ale acestor aranjamente... viitorul demografic rămîne în esență în domeniul opțiunii sociale și o opțiune înțeleaptă în acest domeniu ar oferi câștiguri imense la nivelul bunăstării generale”.

Revenind la studiile concrete, Jack Parsons se ocupă de *Pronatalismul economic*,

iar Nigel Crook și Tim Dyson de *Urbanizarea în India: rezultatele recensământului din 1981*. Concluziile la care ajung cei doi cercetători sînt următoarele: „Deceniul 1971-1981 a cunoscut o accelerare semnificativă a ritmului urbanizării Indiei — o accelerare ce reflectă două tendințe interdependente: în primul rînd o deplasare a modelului spațial al noii urbanizări dinspre zonele tradiționale ale creșterii urbane, și, în al doilea rînd, o concentrare a creșterii în orașele de mărime medie”.

La rubrica *Arhive* sînt redată fragmente din capitolul *Probleme ale populației* din cartea lui Jawaharlal Nehru *Descoperirea Indiei*. Deși preocupat în primul rînd de problemele dezbătute în Occident în a doua jumă-

tate a deceniului al cincilea, Nehru se oprește și asupra problemelor demografice ale Orientului, prevăzînd o „creștere masivă a populațiilor asiatice” ca urmare a „înnălbirii spre răsărit a progresului tehnologic, însoțit de perfecționarea sistemului educațional și a nivelului de pregătire a populației, de îmbunătățirea condițiilor de igienă și sănătate”, precum și problemele pe care le va ridica „despărțirea de pămînt”, de agricultură și urbanizarea pe scară largă care va produce „o societate instabilă ce își va pierde treptat vitalitatea”.

Rodica Culcer

„Perspectivas”, Sao Paulo, nr. 3, 1980

În 1980 a apărut, după doi ani de întrerupere, cel de al treilea număr al revistei — volum (189 de pagini) brazilien „Perspectivas”. Această revistă, a cărei apariție se datorează unei inițiative din 1975 a Facultății de filosofie, științe și litere din Araraquara, Universitatea de stat Sao Paulo, este astăzi publicația Institutului de litere, științe sociale și educație din Araraquara. După cum ne previne nota explicativă de la începutul volumului, revista „și-a asumat sarcina dificilă de a fi mijlocul oficial de prezentare a rezultatelor pe care le-au obținut cercetătorii din domeniul științelor sociale din cadrul universității de stat Sao Paulo”.

Mijloc oficial, dar independent, se subliniază în aceeași notă, urmărind difuzarea cercetărilor și investigațiilor realizate în universitate, dezbaterile colegiale între membrii comunității academice, reflexia critică asupra realităților țării, precum și asimilarea, la fel de critică, a realizărilor gândirii universale.

Acest adevărat program pe care și-l propune revista „Perspectivas” se regăsește și în sumarul său, din a cărui parcurgere ne putem face o idee asupra profilului publicației, a domeniilor sale de interes și orientării generale.

După cum era de așteptat de la o publicație universitară, un spațiu amplu — trei din cele nouă articole apărute în numărul pe 1980 — este dedicat problemelor educației, mai precis dezbaterilor teoretice privind rolul și specificul educației în societatea contemporană. Astfel, Dulce C. A. Whitaker trece în revistă în primul din aceste articole (*Cultură și dependență: Probleme ale educației în Brazilia din punct de vedere cultural*) unele aspecte ale relațiilor ce se stabilesc între cultură, educație și modernizare socială. În condițiile multora

dintre țările în curs de dezvoltare, modernizarea economică și socială, transferul de tehnologie, creează (și) o dependență culturală față de țările dezvoltate; cultura națională autentică devine o subcultură a clasei dominante. De aici decurg anumite implicații pentru procesul educațional și unele concluzii pentru educatori, care trebuie să-și regîndească problemele cu care sînt confrunțați „din perspectiva colonialismului cultural al cărui vehicule și victime sînt în același timp”.

Continuînd oarecum orientarea primului studiu, Helio Jorge dos Santos analizează (*Educație și Ideologie*) școala ca aparat ideologic care, în societățile împărțite în clase, urmărește impunerea valorilor clasei dominante și perpetuarea pozițiilor de clasă favorizante. În acest context, educația trece printr-un impas în societățile împărțite în clase, fiind pusă în fața unor necesități contradictorii (de schimbare și de menținere a statu-quo-ului). Autorul încearcă să găsească un model educațional care să satisfacă cerințele unei educații democratice adaptate condițiilor braziliene, recurghînd la modelul de învățămînt al lui Paulo Freire.

Cel de al treilea articol dedicat educației (S. M. S. Carvalho, O. M. Ravagnani, N. Luand: *Antropologia și problemele educației*) reprezintă o încercare de evaluare, pe baza analizei critice a operei antropologului american Margaret Mead, a contribuției pe care studiul altor culturi o are asupra modului de a concepe educația în societatea modernă, respectiv în Brazilia contemporană.

Spre deosebire de aceste trei studii ce formează un nucleu tematic unitar, celelalte articole cuprinse în sumarul revistei, abordează o mare varietate de probleme: sociologia

timpului liber, condiția femeii, mișcarea sindicală, istoria economică etc.

Astfel, M. I. L. Faleiros (*Regindind timpul liber*) subliniază perspectiva marxistă a considerării timpului liber ca moment necesar al reproducerii forței de muncă; această perspectivă avind meritul de a depăși dihotomia tradițională „timp de muncă” — „timp liber”, deschide noi orizonturi studiului multor fenomene sociale.

M.R.R. Salles (*Situația femeii în țările socialiste astăzi*) urmărește unele caracteristici ale muncii și vieții de zi cu zi a femeilor din unele țări socialiste (U.R.S.S. și Polonia), pe fondul mai larg al problemei eliberării femeii, al creșterii participării sale la activitatea economică și socială.

D. Marin consacră un consistent studiu (*Scheme politice locale și rezultate electorale: alegerile din 1976*) fenomenului electoral așa cum s-a manifestat el cu ocazia alegerilor municipale din Rio Claro (Brazilia), identificând factorii ce au determinat strategia electorală și în final eșecul sau succesul candidaților.

Articolul lui E. Carone (*Forme de energie, tehnică industrială și relații de muncă*) urmărește să aducă o contribuție la clarificarea

evoluei procesului de industrializare în Brazilia, subliniind relațiile strinse existente între evoluția mașinilor, a mijloacelor ce le pun în mișcare și a relațiilor de muncă generate de infrastructura astfel formată.

Între studiile publicate în revista „Perspectivas”, mai menționăm contribuția Verei L.S.B. Ferrante la cunoașterea influenței pe care sindicalismul o are în actele politice și mișcările sociale din viața rurală (*Aspecte ale sindicalismului rural în Sao Paulo*) și analiza sociologică pe care M. P. Drumont o face unui fenomen social-cultural brazilian (*Unele elemente pentru o analiză a „machismo”-ului*).

Sumarul revistei este completat de o rubrică de informații de actualitate, de prezentări a unor noi lucrări, un scurt articol omagial și de un indice de subiecte și autori.

Prin tematica abordată, prin nivelul științific al studiilor publicate, prin interesul manifestat pentru gândirea marxistă, revista „Perspectivas” constituie fără îndoială un instrument util cercetătorului în domeniul științelor sociale și o lectură atractivă pentru orice om de cultură.

Aurelian Dochia

„Revue des sciences morales et politiques”, nr. 2, 1982

Revista de științe morale și politice apărută într-o nouă formă grafică, cuprinde în nr. 2/1982 o serie de 7 articole care tratează probleme dintre cele mai diverse ale vieții internaționale, partea a doua fiind constituită din rapoarte și informații bibliografice. Din studiile publicate în acest număr semnalăm pe acelea care considerăm că ar interesa pe cititorii revistei.

Procese de decizie în comunitatea europeană: bilanș și perspective, de Jean-Louis Dewast, relevă rolul jucat de diferite instituții ale comunității în procesul de decizie, proces care a evoluat către o „negociere permanent instituționalizată”. Activitatea normativă a comunității interesează deopotrivă statele și cetățenii Europei celor zece. Raforsarea rolului administrațiilor naționale în procesul de decizie se datorează conținutului tehnic al acțiunii legislative comunitare. Astăzi, comunitatea este confruntată cu două tipuri de „blocaje”: blocaje de ordin politic și blocaje tehnocractice.

Caracterul permanent instituționalizat al negocierii derivă din sistemul relativ „mecanic” al tratatului.

Gruy Braibant, în studiul *Viața asociativă și cooperarea științifică: cazul Institu-*

tului internațional de științe administrative, susține că societățile moderne sînt compuse din stat, indivizi și din multiple grupări care constituie un ferment al vieții sociale. După opinia autorului, dezvoltarea asociațiilor internaționale în domeniul științelor sociale a fost favorizată de curentul de gândire de inspirație pozitivistă, după care posesorii de cunoștințe trebuie să găsească soluții la dificultățile lumii. Deși pretutindeni administrația este un factor decisiv al evoluției sociale, adesea degenerază într-o birocrație care se substituie puterii politice, constrîngînd cetățenii și apăsînd asupra societății.

Studiul intitulat *Universitatea Națiunilor Unite: o organizație originală a sistemului Națiunilor unite*, semnat de Jean Coulomb, are un caracter autentic internațional și are drept scop pacea și progresul social enunțate de cartă. Rațiunea de a fi a Universității internaționale constă în promovarea înțelegerii internaționale, atît pe plan politic, cît și pe plan cultural. Universitatea își orientează activitățile sale asupra cercetării problemelor mondiale presante de supraviețuire, de dezvoltare și asupra umanității, acordînd toată atenția științelor sociale și umane precum și științelor naturale, pure și aplicate. Din rați-

uni financiare. Universitatea nu are nici astăzi, decât instituții afiliate, dar nici o instituție încorporată.

În materialul *Relațiile indo-pakistaneze* Georges Fischer apreciază că ostilitatea care există între cele două țări se poate explica prin factori interni (ideologia, istoria, regimul politic) și factori externi (relațiile cu superputerile și cu China). Efectivele forțelor militare indiene sînt de 2,49 ori mai numeroase decît cele ale Pakistanului. În anul 1978 proporția cheltuielilor militare față de produsul național brut era de 2,8% în India și de 5,3% în Pakistan. Anumite condiții favorabile impun ca diferențele între Islamabad și Delhi, să fie reglementate într-un cadru bilateral.

Guy de Lacharrière (*Negocierea dreptului internațional*) precizează că negocierea constituie o singură alternativă la un drept impus prin forță. Negocierea este actualmente modul de realizare a dreptului internațional cel mai curent utilizat, acest fenomen de negociere fiind considerat de importanță capitală pentru societatea internațională. Cele două moduri esențiale ale dreptului internațional (tratatul și cutuma) sînt afectate de frecvența fenomenului de negociere.

Prin natura informațiilor prezentate revista are un rol important în procesul de informare a publicului asupra unor probleme privind viața internațională și dreptul internațional public.

Trăilă Cernescu

„Futuribles”, nr. 41, Février, 1981

Revista „Asociației internaționale Futuribles”, care apare la Paris, al cărei fondator este Bertrand de Jouvenel, publică lucrări de „analiză, previziuni și prospectivă”.

Numărul pe care-l prezentăm inserează în paginile sale — între alte materiale ce atrag atenția cititorilor — un articol* ce suscită un deosebit interes prin aprecierile de valoare pe care prof. de la Universitatea din Rabat, Mahdi Elmandjra, coautor al Raportului către Clubul de la Roma, apărut și în versiune românească**, le formulează la adresa continentului african care traversează în etapa contemporană profunde schimbări în toate domeniile.

„Recunoscută pînă ieri ca loc de mizerie și teritoriu de aprovizionare” a fostelor metropole occidentale, Africa „apare astăzi ca un teren de înfruntări majore, repunînd în cauză întregul echilibru geopolitic mondial, precum și politicile interne de dezvoltare dominate pînă în prezent de către puterile nordice”. Această situație face ca „viitorul omenirii” să se dispute amplu pe continentul african, confruntat cu „eșecul strategiilor de dezvoltare calchiate după modelul occidental”.

Aceasta este cauza principală pentru care Africa „se orientează în mod deliberat spre un nou stil de dezvoltare, axat pe satisfacerea nevoilor sale elementare”.

* James W. Botkin, Mahdi Elmandjra, Mircea Malița, *Orizontul fără limite al învîțării. Lămurirea decalajului uman*, București, Edit. politică, 1981.

** Mahdi Elmandjra, *L'africanisation de l'Afrique*, p. 3—16.

Cu toate schimbările intervenite în ultimii douăzeci de ani în Africa, se constată că „speranțele anilor '60 nu s-au materializat”, ceea ce face ca acest continent să cunoască „o tot mai mare rămînere în urmă pe plan economic, social, științific și cultural, față de alte continente ale lumii, fapt ce nu i-a permis „să taie cordonul ombilical cu metropolele și să conteze pe propriile sale forțe”.

Preocuparea centrală a autorului — așa după cum rezultă de fapt și din prezentul studiu — o reprezintă perspectivele care se deschid în fața continentului african, în anii '80.

Autorul lasă să se întrevadă optimismul său în legătură cu saltul pe care urmează să-l efectueze țările africane în actualul deceniu, pentru a reduce din marile decalaje ce le desparte în prezent de țările industrializate și a se dezvolta, efectiv și pe toate planurile, de sine stătător.

În acest context, Mahdi Elmandjra are convingerea că „deceniul anilor '80 „va permite Africii să-și reducă analfabetismul cu 50%, situație posibilă numai în condițiile în care aceasta va izbuti să-și revadă „complet sistemele sale de educație și de formare. Este vorba — arată el — de a le decoloniza, de a le pune în serviciul ameliorării condițiilor de viață ale africanilor, ca și ale extinderii cunoștințelor, inovației și creativității”.

Ținînd seama de situația grea existentă în domeniul învățămîntului — consecință a dominației colonialiste și neocolonialiste asupra culturilor naționale ale țărilor africane, autorul estimează că „o bună parte a crizelor politice care vor avea loc în Africa în deceniul actual „vor fi întin legate de problemele d

învățământ. Situația grea moștenită de Africa în domeniul învățământului va determina ca efectul reformelor ce se vor produce în anii '80, în această direcție, să fie resimțit abia în deceniul următor.

Următoarea coordonată a studiului lui Mahdi Elmandjra o constituie aprecierile sale prospective privind situația limbilor și culturii naționale ale țărilor africane.

Pentru a pune mai bine cititorul străin în temă asupra circulației actuale a limbilor africane, Mahdi Elmandjra reunește dintre acestea principalele într-un tabel sugestiv care permite înțelegerea mutațiilor preconizate a se întâmpla, în acest domeniu, în Africa anilor 2000. În acest context, el prevede „în anul 2000, un număr de douăsprezece grupuri din rîndul celor vorbite de aproape o jumătate de miliard sau 2/3 din populația totală a Africii.

Subliniind că, deși în prezent, în țările africane sînt vorbite „mii de limbi și de dialecte”, Mahdi Elmandjra își exprimă încrederea că, va sosi ziua cînd, „o politică lingvistică va concentra aceste limbi într-un număr de douăsprezece sau cincisprezece... dintre care trei sau patru vor deveni „limbi de comunicare interafricană”. Mahdi Elmandjra este convins că „dezvoltarea limbilor africane va avea consecințe benefice pentru învățămînt, identitate culturală, comunicație și creație artistică”.

În anul 2000, chiar dacă Africa „nu va fi total eliberată ea va avea însă deschideri spre marile probleme ale lumii. În perioada la care se referă, autorul crede că „o nouă ordine economică internațională se va realiza”.

Eugenia Ștefan